

OP ZOEK NAAR EEN GEDEELD VERLANGEN

In december gaat *Un ballet réaliste* in première, een stuk dat vertrekt van Erik Saties *Parade* waaraan ook Jean Cocteau meewerkte. Deze muziektheatervoorstelling duikt in de denkwereld van Satie, Poulenc en Cocteau, en werpt *en passant* een aantal dwingende vragen op. Een gesprek met regisseur en scenograaf Chris Koolmees.

Satie en Cocteau waren provocateurs. Waarin zit de verrassing vandaag?

Zij wilden inderdaad shockeren, vernieuwen, een andere wereld laten zien. Typisch voor die tijd, net als de anti-romantische houding tegenover alles uit de 19^e eeuw. Toen ging de bourgeoisie naar het theater om te ontsnappen aan de dagelijkse realiteit, het was een droom die de gecultiveerde bevolking kon delen. Cocteau en Satie gingen daar tegen in en betrokken er alledaagse elementen en straatkunst bij. Toen was dat erg vernieuwend maar nu zijn die vormen alweer museaal geworden. Cocteau speelde ook met tijd en tegen-tijd, de wereld en de buitenwereld, voorbij de vierde wand. Maar sinds de jaren 60 is alles direct koopbaar geworden; er is een wens en vervolgens schaf je het aan op het internet. Een andere wereld is ook koopbaar geworden. Het is nagenoeg onmogelijk om eenzelfde shock of plotselinge opening te krijgen omdat het publiek niet meer zo snel verrast wordt.

Waarom was *Parade* destijds zo baanbrekend?

Met de keuze voor circusartiesten en het mechanische ontsnappen ze aan het romantische beeld van de kunstenaar. Maar *Parade* was vooral shockerend omdat de eerste wereldoorlog 200 km verderop woedde. Men ging in het theater op zoek naar nieuwe vormen, bevrijd van religie, die opnieuw eenheid onder de mensen zouden brengen. Vandaag is het een individuele ervaring geworden, het verlangen naar utopie en vereniging is afwezig, net als de pijn. Dan rijst de vraag: hoe kan theater dat verlangen weer centraal plaatsen? Zijn we in staat om Cocteau te herhalen met respect voor de drang naar vernieuwing? De relatie tussen uitvoerend kunstenaar en publiek moet opnieuw onderzocht: je kan stellen dat het publiek enkel romantisch gezwijmel wil, maar het is ook aan de maker om daar over na te denken. Die confrontatie zit ook in de voorstelling: na een variété act met bijhorend applaus brengen we *La dame de Monte Carlo*, als een *démasqué* van het hele gebeuren.

Op scène zien we Ekaterina Levental, Anouk Sturtewagen en Eva Tebbe, drie harpistes.

Zij doen veel meer dan harp spelen want de hele voorstelling is opgezet als een straatmuzikantenspektakel. Een uitvoerend musicus stelt zich maar al te graag anoniem op achter het instrument. De harp is bij uitstek een instrument waar je je achter kan verstoppen, het is technisch heel moeilijk om er vrij mee om te gaan. Ik vond het interessant om met hen te onderzoeken hoe je uit die rol kan breken. Voor mij is het cruciaal in relatie tot wat Cocteau deed: een soort alledaagsheid brengen, een nieuw bewustzijn creëren in tegenstelling tot het herhalen van iets.

Is daarom de titel '*un ballet réaliste*', als breekpunt met het surrealisme van toen?

Precies. Wat is de realiteit vandaag de dag, wat is onze ervaring nu, wat is nog vernieuwend? We leven in een retrotijd waarin de herhaling totaal is uitgehold, het is puur vorm geworden. Waar vinden we opnieuw een gedeeld verlangen? Gaan we elke vorm van pijn uit de weg, zoals oorlogen wel woeden maar niet echt aanwezig zijn? Ik denk dat de relatie van de uitvoerend musicus met z'n omgeving een heel andere vorm dient te zoeken.

Van de oorspronkelijke muziek blijft dus weinig over?

Naast Parade zitten er satirische stukken in - wetenschappelijke teksten op romantische muziek - en heel speelse, kinderlijke fragmenten. Ik maak ook gebruik van vormen: de kostuums van Picasso staan uitgesteld als 'kunst'. Picasso is een briljante 20^e-eeuwse kunstenaar maar ik werp graag de vraag op hoe wij daar nu tegenover staan. Niet zozeer qua esthetiek maar wel dat recalcitrante, de poging om het publiek op een andere manier te raken dan via het esthetische.

Wat mogen we nog verwachten qua vormgeving?

Voor mij gaat het meer om de intentie van de handeling dan om de esthetiek die daar uit voortkomt. Ik wil dat de performers het allemaal zelf in handen hebben, zoals een straatmuzikant, dat ze een bewustzijn ontwikkelen voor de relatie met hun publiek.

Dat sluit mooi aan bij wat Cocteau – in navolging van Picasso – heeft gezegd: hij trachtte niet de dingen zelf maar hun wezen te verbeelden. Hoe vertaal je dat gegeven naar een muziekvoorstelling anno 2013?

Ik heb gezocht naar een vorm die de kwetsbaarheid van de handeling kan laten zien, die toont dat het iets fragiel is dat ook kan omslaan. Ik werk bijvoorbeeld met projectoren waardoor de kleinste beweging van de performers wordt uitvergroot op de wanden.

Humor is de beleefdheid van de wanhoop, zei Cocteau. Balanceert *Un ballet réaliste* ook op de grens tussen huilen en lachen?

Ja, de parade en de oorlog, dat is het spel van het leven. Ik denk dat daar de lichtheid ontstaat, het opgetild worden en ergens anders neerkomen. Humor is heel belangrijk in de voorstelling, er valt zeker wat te lachen met de *condition de l'âge*.

Un ballet réaliste gaat in première op 12 en 14 december in De Bijloke.